

RECERCA

82

ELS POBRES

Llorenç Sagalés

ELS POBRES

LLORENÇ SAGALÉS

M'agradaria començar amb un «aviso para navegantes» que deien abans en el món marí. Fixem-nos que els pobres no parlen de la pobresa ni dels pobres. Som els rics, els que no ens fa falta res del necessari, els que acostumem a parlar dels pobres. I encara que de vegades en parlem bé, no per això canvia res de l'essencial i moltes vegades, malauradament, seguim vivint més o menys com abans d'haver-ne parlat bé. De manera que jo us proposo aquí dos elements a tenir en compte, més que res per a ser el menys hipòcrites possibles i no escandalitzar els petits.

El primer element que vull que tinguem en compte és que no farem una aproximació sociològica al tema. No serà una aproximació neutral, escèptica, als pobres. Tampoc serà ideològica. Moltes vegades es fa una aproximació ideològica, tant és que sigui de dretes com d'esquerres, per justificar la mala consciència que tenim. Intentaré destacar un aspecte central: la dimensió religiosa del pobre, sense fer volar coloms de cap mena.

El segon element que vull apuntar des del principi, és que suggeriré com crec que ens hauria d'afectar, per descomptat, a la nostra vida personal, el contacte amb els pobres. Com no ens hauria de deixar igual, i com evitar-ho. No ens hauria d'espantar que el tracte amb el món dels pobres ens fes esdevenir, amb totes les conseqüències, també a nosaltres, una mica pobres. Al contrari, si el tracte durant anys amb el món dels pobres, directa o indirectament, si l'aproximació als pobres no ens fes esdevenir una mica més pobres cada dia, hauríem de sospitar que alguna cosa no estava ben orientada. Aquest és l'avís per a navegants.

I un principi inicial que vull plantejar ja de cop. En certa manera seria el final, però vull que ho tinguem en compte per saber des d'on parlem. És una idea senzilla però, per a mi, molt important. Quan una persona ha triat els pobres, sempre està

segur de no haver-se equivocat. Quan un ha triat una ideologia, en canvi, mai no està segur del tot de no haver-se equivocat, almenys en part. En canvi, repeteixo, quan un ha triat els pobres, està sempre segur, i ben segur, d'haver fet una bona tria. Per què? Per dues coses: Primera, perquè en triar els pobres ha triat com Jesús. I segona, que ha triat a Jesús, perquè Jesús és el pobre eminent.

La qüestió que es deriva d'aquest principi és la següent: ¿Com adquirir el sentit del pobre? ¿Com rebre el sentit del pobre que té Jesús i que és Jesús? ¿Com anar-lo adquirint al llarg de la vida? Crec que tot cristià hauria de poder-ne tenir. Primera aproximació al tema.

Allò propi, original, específic del sentit del pobre en el cristianisme, què és? ¿En què consisteix? No consisteix tant a suscitar sentiments de compassió, de solidaritat o de justícia, que també, per suposat, però no és l'específic del sentit del pobre del cristianisme, perquè això de desvetllar compassió, solidaritat, justícia, ho té tot bon humanisme, fins i tot moltes ideologies sociopolítiques ho tenen. Però no és l'específic del sentit del pobre cristià. La revolució cristiana, l'específic de la revolució cristiana amb el sentit del pobre és haver establert una relació molt estreta, íntima, entre Déu i el pobre. I a aquesta relació entre Déu i el pobre, entre el pobre i Déu, haver-la dotat d'una dimensió religiosa. ¿Quin és el punt central, per tant?

No és dotar-los d'una sèrie d'elements o de sentiments legítims i admirables de compassió, de justícia, de fraternitat, tot això està molt bé i hem de treballar-hi tota la vida, però no és aquest el punt central. Tenir el sentit del pobre que té Jesús, o el sentit del pobre de Déu en l'Antic Testament, consisteix en establir una relació íntima entre Déu i el pobre. De manera que quan veiem, toquem o ens deixem molestar per un pobre, allà veiem, toquem o ens deixem tocar, o ens deixem importunar per Déu mateix. Aquesta és la intuïció cristiana.

Fem una mirada en diagonal de la Bíblia, de l'Antic Testament, molt per damunt, sobre el sentit del pobre que hi té Déu, i com convergeix tot en el sentit del pobre que té Jesús en el Nou Testament. A l'Antic Testament, quan el poble d'Israel està d'esclau a Egipte, són perseguits, maltractats i torturats pel faraó i pel seu món, i aquests homes i dones d'Israel, que encara no està configurat com a poble però que viuen, pateixen i sofreixen profundament l'esclavatge a Egipte, es posen a plorar i a gemegar. Si llegíssim els primers dos i tres capítols de l'Èxode, veuríem que hi ha un moment fantàstic en el qual Déu va posar-se a mirar, des de dalt, i diu el text literalment que es va commoure, és a dir, es va deixar afectar, va patir, va sofrir en veure com patia el seu poble. Aquest és un primer element del sentit del pobre. Déu es deixa afectar, Déu no és impassible, en tot l'Antic Testament, sinó que es deixa ferir per la situació de sofrència del seu poble. De seguida, després de l'Aliança al Sinaí, enmig de l'Èxode, camí de la terra promesa amb Moisès i tot el poble, de seguida, amb el codi de l'Aliança, apareixerà el deure de vetllar per tres elements que estaran a tota la història d'Israel i que passaran al Nou: vetllar per la vídua, l'orfe i l'estranger. Apareix de seguida en el llibre de l'Èxode, en el codi de l'Aliança, que són uns preferits de Déu. Déu té uns privilegiats, i aquests són els que més pateixen. I cadascú dels tres no formen més que un pack en el qual queden representats tots els sofrents. Tinguem en compte que en la religiositat d'Israel que passa al cristianisme, una de les seves grans originalitats és la descoberta del tu, de l'altre. Per això, el millor personalisme del segle XX, no és estrany, va néixer a la tradició filosòfica jueva i, de seguida, els cristians s'hi van apuntar. Però Martin Buber, Lévinas, tota aquesta generació de pensadors jueus del pas del XIX al XX, recuperen la millor tradició veterotestamentària i la traslladen, la modernitzen al segle XX. És la descoberta del tu, no és sols que nosaltres li diem a Déu, tu, sinó que la sorpresa és que l'home és tutejat per Déu. El qui té la iniciativa de la descoberta del tu és Déu respecte a nosaltres. Com a resposta, l'home comença a tractar de tu a Déu. Però és

resposta, és un segon moment. El que vull destacar aquí és que el sentit del pobre de Déu neix perquè se li fa insuportable la sofrença de la criatura. Aquest és el primer element.

Però és a tota la tradició dels grans profetes –sobretot al profeta Sofonies– els que faran una síntesi espiritual dels pobres de Yahvé. Això és típic del profetisme, quan es fa estable el poble d'Israel es constitueix una monarquia amb David i Salomó, i és quan venen els diners, quan ve la institucionalització, i quan apareixen els pobres i la desigualtat social. Abans tots eren més o menys pobres, sense haver-hi miserables, però hi havia una certa equidistància entre tots. A la que comença a créixer l'enriquiment i la monarquia s'estableix com a potència, petita però com a potència econòmica, és aleshores quan les desigualtats socials es comencen a fer greus i els profetes es troben amb l'obligació de denunciar-ho. Però cal destacar una cosa, que les desigualtats socials i les misèries dels pobres que denuncien els profetes sempre ho faran en referència a un problema previ, i és que les desigualtats socials i les misèries dels pobres són especialment greus per a ells perquè, en el fons, estan trencant

i excloent els pobres de la relació amb Déu. Estan impedit que la relació del pobre amb Déu sigui justa, sigui adequada. La injustícia social impedeix que la intimitat del pobre amb Déu sigui l'adequada. Fixem-nos que això lliga amb el tema de la Modernitat que hem viscut als segles XIX, XX i principis del XXI, i és que el món ha arrencat a Déu dels pobres i, a vegades l'Església hi ha col·laborat. Haurem d'aprendre a retornar-lo, a retornar Déu als pobres. Els pobres de fa dos-cents anys tots eren creients. Ara no hi ha quasi ningú a Occident, justament de l'àmbit de les perifèries i dels suburbis. Ja ho sé que continua havent-n'hi, però les grans masses del món pobre es van anar acomiadant de la relació íntima amb Déu.

Continuo amb el món de l'Antic Testament. Una observació sobre el vocabulari. Hi ha dues paraules, en hebreu, per parlar dels pobres. La primera és «ebion». «Ebion» és el captaire que suplica almoïna. I està sobretot en la tradició del Pentateuc, és molt antiga. Ai d'aquell que trepitgi a un «ebion», –diuen alguns salms– perquè Déu el defensarà. No li toquis a Déu un «ebion».

La segona paraula que fa servir l'hebreu per parlar dels pobres, que passarà al Nou Testament, és la paraula «anavvim». Els «anavvim» –és una expressió en plural– són «los humillados y ofendidos» de Dostoievski, o les novel·les de Dickens. Marx estava fascinat per Dickens, sempre trobava les millors descripcions de la misèria al Londres del segle XIX. Els «anavvim» són els aclaparats, els encorbats, els aixafats, els sense forces, aquells que estan enfonsats i humiliats, gent sense sortida, que no té

res a fer a la vida. Aquests són els «anavvim». Profetes grans com Jeremies, Amòs, Isaïes, sobretot el segon Isaïes, parlen molt sovint, juntament amb els salms, dels «anavvim». Els «anavvim» tenen la capacitat de guanyar i aconseguir el que volen del cor de Yahvé. Com que saben que Yahvé és feble davant de la sofrença, li demanen el que sigui. En els salms hi ha moltes pregàries dels «anavvim» que estan desesperats, que gemeguen, que ploren, que no saben per on anar i que s'adrecen a Déu perquè saben que té un cor vulnerable.

Els pobres, els «anavvim», són, en tota la tradició de l'Antic Testament, els malalts, els deformes de cos i d'esperit, també els endimoniats. Sabeu que el món antic associa molt sovint una possessió demoníaca a diverses malalties mentals: esquizofrènies, epilèpsies... Són els ferits, els mancats, els perduts, els extraviats..., són traduccions diverses que es fan servir per dir «anavvim» a l'Antic Testament. Els empresonats, els que ploren, els inútils, els inadequats que ningú hauria triat per a una tasca una mica seriosa... Fins i tot a vegades s'associa amb els pecadors. Hi ha una tradició que ve d'una lectura literal de l'Antic Testament, que a vegades passarà al catolicisme ranci, que diu que si a algú li passa alguna cosa dolenta és que ha fet quelcom malament. Una dona estèril, haurà fet algun pecat de joventut; si té un fill que ha sortit malgirbat, alguna cosa van fer els pares. Aquesta concepció perversa estava també en parts de l'Antic Testament. El mateix Antic Testament l'ha purificat, però s'ha d'esperar als grans profetes. Fins al segle VI i VII abans de Crist no són capaços d'interioritzar més en la qüestió. Inicialment la veuen com la conseqüència d'un pecat.

El segon Isaïes fa servir una expressió per parlar dels pobres en excel·lència, i la farà servir Jesús en el Nou Testament. L'escoltem cada any per Setmana Santa. És l'expressió «el servent sofrent de Yahvé», el servent sofrent de Déu.

El servent sofrent de Yahvé és el nom d'un personatge misteriós que apareix en el segon Isaïes. Estem en plena època de l'exili a Babilònia. És un personatge estrany, raríssim, no identificat amb ningú al llarg de la història d'Israel, que té unes característiques peculiars. Fonamentalment és un personatge que pateix, que sofreix, però és innocent, és just, no té cap culpa, no es queixa del que li està passant però el món es rabeja amb ell. És objecte de burles, d'escarni, de menyspreus pel part del

món que l'envolta. I diu el text d'Is 52-53, on es descriu la seva característica peculiar, que essent innocent carrega les culpes de tot el món que l'envolta, no només d'Israel sinó també del món pagà. Jesús, en el Nou Testament s'atribuirà que Ell és el veritable servent sofrent. Però aquesta figura del pobre per excel·lència, del servent sofrent és crucial per un avenç en l'aprofundiment de la noció del pobre. La salvació, l'alliberament del que estan patint l'exili, allò que els diu el profeta Isaïes, és que vindrà a través d'aquest personatge misteriós. No vindrà per la força, no vindrà per la riquesa, no vindrà pel poder ni polític, ni militar, ni econòmic, ja presentat amb el gran rei Cir dels perses que, de fet, els alliberarà políticament. Però el profeta Isaïes, que ja ho sap, els avisa: la vostra salvació, la vostra veritable llibertat, no només exterior sinó interior, vindrà per les sofrenes i dolors d'aquest pobre innocent. És la prefiguració del Messies, de l'intercessor que carrega amb les culpes dels altres.

L'empobriment que es produirà després de l'exili en el poble d'Israel, serà finalment, també, crucial. Fixem-nos què li passa a Israel quan tornen de l'exili de Babilònia, al 538 abans de Crist, després de 70 anys d'exili. A Palestina es troben amb un país desfet. Dels seus parents no en queda quasi ningú, i els que quedaven, que eren els pitjors o els «pilotes», es van ajuntar, sincrèticament, amb les religions paganes que el món babiloni obligava com a immigració per desfer els nacionalismes que hi havia a les províncies d'Orient Mitjà. Una ocupació es feia d'aquesta manera. S'agafaven les classes importants, no només les altes, sinó les classes mitges, la gent que tenia joventut, se'ls emportaven com esclaus i repoblaven les zones amb gent d'altres religiositats i costums ètniques. D'aquesta manera desfeien el nacionalisme ambiental. Això s'havia fet amb Israel durant els 70 anys d'exili a Babilònia. Quan els descendents tornen cap a la zona de Palestina es troben un món desfet. Els cinc-cents anys, els cinc segles fins arribar al Crist, és la història d'un llarg crepuscle, de profunda tristesa i enfonsament anímic d'un poble que se sent desorientat. Són cinc-cents anys interessantíssims d'estudiar. Apareixerà la literatura sapiencial d'Israel, l'última part de l'Antic Testament: l'Eclesiastès, l'Eclesiàstic, el llibre de la Saviesa...

Durant aquests segles, ¿què passa, des del punt de vista dels pobres? Dues coses. Una, que es forma el que es diu una resta d'Israel. Això és un concepte que apareix a l'Antic Testament. ¿I qui forma la resta d'Israel? Els pobres, els inútils, aquells que no compten per a ningú. Els qui podien i tenien una mica d'alçada ja han fugit, no es volen podrir en tota aquella zona. La resta d'Israel són els petits, els

malalts, els pobres, els que no tenen a on marxar. Nosaltres sabem que avui dia, també, els que emigren, com a mínim tenen una mica el desig de canvi. I en els llocs, ¿qui hi queda? Els que no tenen ni el desig de canvi, no tenen res, no tenen ni forces físiques, moltes vegades, per marxar. Els immigrants més pobres són els que es queden. A nosaltres ens arriben, encara que vinguin en situacions penosíssimes, els que són una miqueta entenimentats, els qui tenen ganes de canviar de vida. Doncs la resta d'Israel són aquest grup bàsic de personal desgavelladíssim, però que té la qualitat que manté la torxa de la fe, de la fe de Yahvé, de la fe en Déu. Sense aquesta resta, nosaltres aquí no hi seríem, perquè la resta d'Israel, aquest grup de gent, d'homes i dones, petits i pobres, d'aquests cinc segles, són els que preparen Maria de Natzaret, Josep de Natzaret, Elisabet (la cosina de Maria), el seu marit Zacaries, Joan Baptista (cosí de Jesús), Simeó i Anna, que rebran el nen Jesús al temple... Aquest personal de petits, de senzills i de pobres, i ho diuen molt bé sant Lluc i sant Mateu als inicis dels evangelis de la infància, són els que queden de la resta d'Israel, els que portaven la torxa, que els importa un bunyol que l'Imperi vagi per on vulgui. Ells saben que els sosté la veritat de Yahvé, la veritat de Déu. Aquest és un punt important perquè Jesús, quan parli en les Benaurances dels pobres, dels qui ploren, dels qui pateixen, els perseguits... està pensant en la resta d'Israel, està pensant en ells.

El segon element d'aquests cinc segles és l'espiritualitat dels pobres, d'aquests pobres de Yahvé. ¿En què consisteix? Crec que aquí hi ha una idea important, interessant, i és que ha calgut la crisi i la desfeta d'Israel a l'exili i la del post-exili, perquè la gent d'Israel que ha quedat i ha mantingut la fe, prenguessin consciència de com es manifesta de veritat la glòria de Déu, la presència de Déu. ¿I a on es manifesta de veritat aquesta presència de Déu? Doncs no es manifesta en la tempesta, com s'havia imaginat l'antiga tradició d'Israel, sinó que es manifesta a través de la brisa suau, a través de la simplicitat de vida. No es manifesta en la grandesa sinó en la petitesa. No es manifesta en l'èxit, sinó en el fracàs assumit i ordinari de cada dia, sense que això porti a la desesperació de mirar-te el melic. La grandesa d'aquests moments és que, sense una experiència de duresa, de pèrdua i de fracàs, difícilment Israel hauria percebut i hauria fet el pas (això apareix meravellosament en el Cohèlet i en el llibre de la Saviesa) de contemplar que la veritable glòria de Déu no es manifesta en la gran escenografia humana sinó en la insignificança dels petits de res. Sense això, el Nou Testament no existiria, perquè aquí la glòria de Déu es manifesta a la creu, és a dir, enmig de la sofrença d'un innocent que és el pobre per excel·lència: Jesús de Natzaret.

Les característiques d'aquesta espiritualitat dels pobres són la humilitat, l'abandó confiat, la disponibilitat, el sentit de fraternitat, no resistir-se a la veritat, deixar-se fer per Déu, deixar-se estimar per Déu con Ell vulgui... Aquests són els trets fonamentals d'aquesta espiritualitat dels pobres. La resta d'Israel i l'espiritualitat dels pobres, tot el gran profetisme i l'èxode, tot això convergeix en la teologia dels pobres que té Jesús, en el Nou Testament.

I del Nou Testament parlem un moment ara, de Maria i de Jesús, gairebé com un sol pack. De Maria tenim el Magníficat, en l'evangelí de sant Lluc, que s'acostuma a anomenar el Càntic dels Pobres de Yahvé. «Omple de béns els pobres i els rics se'n tornen sens res», diu Maria en el Magníficat. Ella és la representant de tot aquest món de la resta d'Israel. Ella és la disponible. És una dona que ens l'hem d'imaginar joveneta, senzilla, ha de tenir entorn de 12 o 13 anys, aproximadament, quan queda embarassada, i ella és la que prepara i predispone a Jesús, el seu fill. Les dones jueves tenen una enorme importància en l'educació de l'infant. Ella té un gran paper en la transmissió de l'espiritualitat dels pobres, dels «anavvim», que li ha arribat per profunda transmissió oral. Les dones jueves són de les poquíssimes del món d'Orient Mitjà i del Món Antic que saben llegir. Estem dins una religiositat del llibre, la Torà, per tant, tenen una cultura excepcional. Això ajuda a entendre per què el món jueu sempre ha estat tan espavilat. Al segle XII cristià, la majoria dels cavallers nobles cristians no saben llegir ni escriure. Mil anys després de Crist. El món de la cultura està només en mans del clergat. Doncs Maria i Josep, sobretot, transmeten a Jesús cultura, i també l'espiritualitat dels «anavvim». De manera que tota la predisposició de Jesús en la seva relació amb Déu Pare, i a la vegada la seva relació amb els pobres, viuen, s'alimenten d'aquesta espiritualitat.

¿Quins són els textos fonamentals del Nou Testament de Jesús? Tots ho són, però destaquem les Benaurances, que són una mena de definició, «avant la lettre», de qui és Jesús i de la seva relació amb els pobres. Recordem, simplement, que en l'estil provocatiu de Jesús, Jesús diu «feliços» a tota la colla que nosaltres diríem que són uns desgraciats. Els diu: feliços, benaurats, i no només per després de la mort, quan et doni consol Nostre Senyor i t'aculli al seu si, que també, sinó ja aquí en aquest món, escandalosament, Jesús els diu «feliços». En la primera benaurança de Mateu, Jesús parla en present, que marca el to de totes les altres benaurances, que

estan en futur en la transcripció que ens ha donat el grec, però que depenen de la primera, que és la que marca el to, el ritme.

El capítol 25 de sant Mateu és també un text fonamental sobre l'espiritualitat del pobre, de Jesús i, finalment, la creu, la passió i la mort.

En Jesús convergeix tota la teologia dels pobres de l'Antic Testament. ¿Per què són els pobres els preferits de Déu en l'Antic Testament i per què ho seran ara de Jesús? Dues o tres idees molt senzilles però cabdals, perquè marquen tot el que pensarà el cristianisme en els següents dos mil anys. ¿Per què els pobres són els preferits de Déu Pare? Perquè s'assemblen al seu Fill. Aquesta és la primera resposta. Perquè s'assemblen a Jesús. ¿No hem dit que Déu és amor? (1 Jo, 4,7). Si Déu és amor, l'amor va a buscar sempre al que està més allunyat d'ell, per simple instint amorós. L'amor va a buscar al que més ho necessita, al més perdut, al més extraviat, al més desesperat. D'aquesta manera queda clar, en ells, en els pobres, desesperats, en els últims, aquells que ja no compten per a ningú... Ha de quedar clar que no ho reben per la seva qualitat o mèrit, sinó que ho reben perquè Déu és bo, perquè els estima. L'amor no necessita motivació. La gratuïtat de l'amor, la gratuïtat del do de Déu és el motiu pel qual Déu prefereix els pobres.

I Jesús és prou escandalós com per anomenar-los «feliços», a tots els pobres que es va trobant, que acostumen a ser, en el llenguatge del Nou Testament, els cecs, els coixos, els malalts, leprosos, famolencs, els qui ploren, els publicans i prostitutes... ¿Què passa amb ells? ¿Per què els anomena feliços? Perquè el Pare, Déu, els veu com imatge del seu Fill. En ells hi veu el Fill de Déu. Aquesta és la idea central del Nou Testament sobre el tema.

Hi ha un text que val la pena recordar, el de Mateu 25, una paràbola que fa Jesús sobre el judici final. Una paràbola no és una descripció científica ni històrica. És una paràbola, un conte, però amb molta «miga». Jesús diu: «Quan vingui el Fill de l'Home, al final dels temps, separarà els bons i els dolents. A un cantó posarà les ovelles (els bons) i a l'altre cantó posarà les cabres (els dolents). I a uns els dirà: Passeu dins del meu Regne, perquè quan jo era pobre em vau donar de menjar, quan estava a la presó em vau venir a veure, quan tenia set em donàreu de beure, quan estava malalt em vau venir a visitar... I la gent respondrà: Però Senyor, ¿quan et vam

veure nosaltres a tu així? I respon Jesús: Us ho dic amb tota veritat, cada vegada que vau fer-ho a un d'aquests petits m'ho fèieu a mi». La idea cabdal de tot això és senzillíssima: Que Jesús s'identifica amb el pobre, amb el que passa gana, amb el que pateix, amb el malalt, amb l'empresonat... Dit teològicament: Els pobres són el sagrament del Crist. És un signe eficaç de la presència misteriosa de Déu en el món. En ells, en els pobres, es fa trobadís el misteri de la presència de Déu. Ells no ho saben, però amb l'encontre amb Déu trobem en ells un àmbit privilegiat de realització. Aquest és el sentit del pobre que té Jesús. I si són els preferits de Déu i de Jesús, ¿no haurien de ser els preferits de l'Església? Hauria de ser-ho de tot cristià. Així, en els pobres trobarem privilegiadament el Crist. Són el lloc teològic, l'àmbit on té lloc, de forma eminent, l'encontre amb Jesús. No qualsevol Jesús. Com diria sant Pau: «Només conec un Jesús, Jesucrist crucificat», diu en un passatge de la segona de Corintis. El qui pateix, aquest és el Jesús que sant Pau coneix. És el sentit de la mística del sentit del pobre, que l'evangeli ens regala. Si, com hem apuntat al principi, l'específic del sentit del pobre en el cristianisme no són només els sentiments, suscitar compassió, justícia i solidaritat, que també, sinó que l'específic del sentit del pobre en el cristianisme és establir una relació íntima entre Déu i el pobre, aleshores, el sentit del pobre és percebre en ell el misteri de Déu, de la seva glòria. Un sisè sentit que hauria de tenir tot cristià, amb el qual percep Déu allà on hi hagi una ferida, un rebuig, una desesperació, una misèria... És el contrari de com funcionem en moltíssimes ocasions, perquè la mundanitat se'ns menja.

Però, aleshores, ¿com sabrem que el podem tenir o que el tenim, aquest sentit? Us dic un truc, una cosa que ve de la meva àvia, l'àvia Genoveva, molt sàvia ella. ¿D'on ve, com es percep la qualitat del sentit del pobre? ¿Com es percep? ¿Com sabem si el tenim una mica, o el té algú, el sentit del pobre? La qualitat del sentit del pobre es percep, si porta, si condueix, a la llarga, a la pregària contemplativa, a la pregària en estat pur i a l'Eucaristia. És a dir, si ens fa créixer en el sentit de Déu. El sentit del pobre, la qualitat, apareix si, a la llarga, no a la curta, ens entra sentit de Déu. I, viceversa. ¿Com sé que una persona té un bon sentit de Déu? ¿Com ho puc conèixer? Només hi ha un camí. Que progressivament, aquesta persona que prega i que participa a l'Eucaristia, és portat irrefrenablement a tenir un sentit del pobre irresistible, que no el podrà arrencar de si mai a la vida. És recíproc. És l'amor a Déu i al proïsme. Per tant, a partir d'aquesta idea, unes breus conseqüències que se'n deriven.

La primera és que si algú ens preguntés qui són els pobres per a nosaltres, hauríem de poder respondre que són aquells en qui trobem el Crist i que ens porten a Ell, que ens condueixen cap al Crist, perquè en ells ja hi és. Que són un sagrament del Crist que ens allibera. Parlant clar: els pobres fan pudor. Si tractem amb els pobres, fan pudor, són desagradables, desagradabilíssims molt sovint, ja ho sé que n'hi ha d'encantadors, però els que tractem els pobres de tota la vida sabem que fan molta pudor, que es revengen, que són uns aprofitats, que són desagraïts, que moltes vegades no et donen cap compensació, que humanament són molt poc atractius, molt sovint... Però per això mateix, el que estem afirmant és que les seves misèries i contradiccions, el contacte amb ells té una virtut cap a nosaltres extraordinària, i és que ens desemmascaren. El qui cau en la temptació d'exposar-se als pobres, al llarg de la seva vida experimenta una gràcia alliberadora cap a nosaltres, perquè ens fa llum a les nostres tonteries, ens fa llum sobre les nostres misèries i pors interiors, ens enfronta amb nosaltres mateixos, ens obliga a prendre decisions importants a la vida: ¿qui carai vull ser?, ¿vull mantenir una comèdia a la meua existència, una representació, o vull seguir el Crist de la creu fins al final? Tot cristià mínimament seriós, tard o d'hora arriba a aquesta qüestió. Tant és que sigui als 15 com als 75 anys, perquè això és de tota la vida. Però això ens suscita sempre una interpel·lació. És tan fàcil cremar-se amb el tracte amb els pobres! És tan fàcil! La falta de resultats immediats, i a vegades durant anys i panys. La de traïcions, la de rebutjos del mateix món dels pobres, no dels tercers que apareixen en moltes ocasions. Si volem evitar el cremar-nos i endurir-nos el cor, i després de tenir uns quants fracassos, fumem el camp i desapareixem de l'escenari, participarem i col·laborarem de diverses maneres però el tracte directe ens deixa massa desarmats i ens posa nerviosos perquè surt el pitjor, a vegades, de tu mateix. Doncs hi ha vegades que el camí és l'enduriment. Poses una pantalla al davant, i tractes als pobres com si tractessis mercaderia. És un mecanisme de defensa, com qualsevol altre. Te'ls estimes a la teua manera però ets incapaç de tractar-los com a persones, has d'estar natural amb ells i et costa moltíssim.

Aquesta qüestió, per als que tractem amb aquest món, és relativament senzilla. Els més senzills, pobres i els sants dels dos mil anys de cristianisme et donen una pista claríssima, que és aprendre a llegir la realitat com el Crist. És a dir, més que transformar els pobres o pretendre-ho, transformar-te tu. La proposta que faig no és la meua, és la del cristianisme de tots els temps, i és que ens hem de convertir. Ara

diré que hem d'ajudar a la conversió dels pobres, però potser ens hem de convertir nosaltres. És a dir, t'has d'enamorar de Jesús, en llenguatge teològic, el fonament contemplatiu. Sense ser persones de pregària, de profunditat, això no ho aguanten ni quatre dies, et cremes de seguida, envies a pastar fang a tothom. El fonament contemplatiu és decisiu. Si vols jugar amb seriositat, has de ser una persona contemplativa, que no es tracta de retorçar el coll i posar els ulls en blanc, es tracta de ser persona de pregària, de deixar-se afectar per Déu directament. Per això, crec que el deixar-nos estimar per Jesús ajuda moltíssim i ens serveix de fonament per esdevenir pobres amb Crist pobre.

Hi ha dues coses amb les que vull acabar, que és no caure en un parany, que hi hem caigut molts anys a l'Església i a mig món catòlic, i que ara també en tenim la temptació. Una és la fal·làcia que l'alliberament socioeconòmic dels pobres sigui la tasca fonamental de Càritas en la nostra societat del benestar. ¿Per què no ho és? ¿Per què de veritat creieu que introduir els pobres en la classe mitjana consumista ha de ser l'ideal de Càritas o dels nostres treballs d'acció social? Estaríem apanyats si aquest fos l'objectiu, perquè estaríem col·laborant, sense adonar-nos, amb el

consumisme. Perquè això es pot fer amb molt bona voluntat, amb l'alienació que representa. Vivim alienats, i els pobres són els primers, perquè no tenen defenses. Si tens una mica de cultura, com a mínim tens mala consciència. Però la majoria de la gent més baixa i més pobre, no té defenses culturals per adonar-se i prendre distància de com li estan prenent el pèl, i se'l deixa prendre. Tenir pobres alienats és una de les preocupacions més greus del nostre món. Fixem-nos, si ho volem evitar, que qualsevol acció que fem, l'hauríem de fer amb el desig interior que descobreixin Déu els pobres que estem ajudant. ¿Per què? Perquè el que ens hauria d'interessar és que trobessin el sentit de Déu. Sense això, l'alienació els aclapararà, perquè si només ens ocupéssim de la seva millora socioeconòmica, apanyats estaríem. ¿Passaran a engrossir la societat de consum? Doncs quina gràcia... Intentar que qualsevol cosa que fem estigui feta amb la intenció del sentit del pobre, d'establir de nou la relació entre Déu i el pobre, faci el que faci. Evidentment als membres de Càritas no ens toca anar a predicar, el que ens toca és ser testimonis en les nostres pobres vides d'un mínim de coherència i d'amor a Déu i al proïsme. És el que ens toca, parlar a través del testimoni indirecte de la nostra existència. Aquest és el camí. Però això no exclou que jo tingui molt clar cap a on vaig i quin és l'objectiu de la meva acció, perquè si no, arrenquem Déu de la gent pobre, com ha fet la societat en moltes ocasions i, com he dit al principi, a vegades la mateixa Església arrenquem Déu dels més pobres, dels més petits. I per això avui els pobres de la majoria dels barris no creuen en Déu, llevat dels immigrants marroquins.

La darrera cosa, ja posats en aquest pla provocatiu..., una cosa que crec que hauríem d'aprendre dels pobres, i és, perdoneu-me l'expressió, aprendre l'art de sofrir. Nosaltres ja no sabem sofrir. Els petits burgesos ja no sabem sofrir i ens queixem com a tontos. A mi, m'ha ajudat molt el fet de passar tota la vida amb gent pobre i no sóc el mateix gràcies a ells. És a dir, ¿com et pots queixar de les tonteries del teu propi melic quan tractes persones amb misèries profundes que saben portar-les amb elegància, sense queixar-se? Quina lliçó pels rucs dels empleats, dels treballadors socials, dels capellans de Càritas, del bisbe... Quina lliçó! Ho necessitem. Que no és que siguem bona gent que anem a ajudar, que els necessitem com a proximitat fonamental per a la transformació de les nostres vides. Ja sé que ells no ho saben i ni s'ho imaginin, però els necessitem per a la resurrecció de Déu dintre nostre.